دلیل المنجمین از حسن بن شجاع کوشیاری

فهرست نسخ خطی عوفان ۵

فهرست شد

تهیه از للهم المهدی کهداری

کتابخانه آستانقدس

اسم کتاب مجموعه .... فارسی

مصنف
مؤلف حسن بن شجاع بن محمد حسن حافظ تونی و...

خطی نسخ شکسته
چاپی

سال چاپ یا تحریر ۱۳۲۱ عدد اوراق ۱۲۵

جزء کتب نجوم شماره خصوصی

شماره عمومی ۱۲۱۲۲ شماره قبض

واقف سید صدر الدین تهرانی تاریخ وقف مرداد ۱۳۶۱

طول ۲۱/۵ عرض ۱۴/۵ شماره صفحات

مرحوم خلد مکان شیخ محمد مهدی منجم باشی مشهدی بالا خیابانی حسینی خراسانی

تصویر مرحوم حاجی محمد مهدی منجم مشهدی ... است خراسانی متوفی رمضان ۱۳۳۷ قمری
که این کتاب به خط اوست و من ... در سال ۱۳۳۶

طریقه استخراج رویت هلال بعمل تعدیل الغروب

بجهت رویت هلال بوقت غروب روز بیست و نهم ماه گذشته تقویم نیرین و عرض قمر استخراج کنیم
باین طریق که ساعت نصف النهار روز ۲۹ در بعد حرکت از شمس و قمر ضرب کنند و حاصل را
بر بیست و چهار قسمت کنیم و خارج قسمت را بر تقویم نصف النهار هر یک از آن دو نیر افزائیم
تا تقویم ایشان بوقت غروب حاصل آید و راس در نیم روز یک دقیقه حرکت میکند پس چون
یک دقیقه از تقویم نصف النهار آن کم کنند تقویم او در وقت غروب حاصل آید و تقویم راس
از تقویم قمر بوقت غروب نقصان کنند تا حصة العرض حاصل آید و باین حصة العرض عرض قمر
بر گیریم و بتقویم قمر از جدول اختلاف منظر طول و اختلاف عرض هر دو بگیریم پس اختلاف
طول را از تقویم قمر نقصان کنیم تا تقویم مرئی قمر حاصل شود و اختلاف عرض را بر عرض قمر
افزائیم اگر عرض قمر جنوبی بود تا عرض مرئی قمر حاصل شود و عرض جنوبی بود و تفاضل
میان عرض قمر و اختلاف عرض بگیریم اگر عرض شمالی بود تا عرض مرئی قمر حاصل شود
و عرض شمالی بود و اگر عرض زیاده از اختلاف عرض باشد و جنوبی بود اگر بعکس این
باشد و اگر قمر را عرض حقیقی نباشد در این وقت اختلاف عرض مرئی جنوبی باشد پس بتقویم
مرئی قمر از جدول تعدیل الغروب بر گیریم و بر تقویم مرئی قمر افزائیم اگر عرض شمالی
باشد و الا بکاهیم آنچه بماند یا برآید آنرا قمر معدل خوانیم پس مطالع بلد نظیر آفتاب
غروب از مطالع بلد نظیر قمر معدل بکاهیم حاصل را بعد معدل خوانیم و تفاوت میان
تقویم نیرین بوقت غروب بگیریم آنرا بعد سوی خوانند   و بوجهی دیگر چون
عرض قمر حاصل کرده باشیم سدس عرض بگیریم یا عرض را در لو دقیقه ضرب کنیم حاصل را
انحراف خوانیم اگر عرض شمالی بود انحراف بر تقویم افزائیم و اگر جنوبی بود از او
بکاهیم حاصل را قمر معدل خوانیم پس اگر بعد معدل میان ده درجه و دوازده درجه باشد
و بعد سوی از ده درجه بیشتر باشد هلال توان دید باریک و اگر بعد معدل
میان دوازده و چهارده باشد هلال معتدل باشد و اگر میان چهارده و شانزده باشد
هلال ظاهر باشد

بفارسی مرغ گویند چون سال مرغ در آید دلیل کند که اهل مردم آرمیده بوند و در بعضی بلاد بیماریها
بسیار باشد ولیکن عاقبت بخیر باشد و جو و گندم بسیار خوب شود و حال وزرا و ارباب قلم و حکام بد بود و
زمستان زود آید و سرد گذرد و بادهای مخالف وزد و تجار را منفعت بسیار باشد و آب کم بود و نرخ غله برقرار [illegible]
و در میان مردم بسیار کارها شوند و میوه‌ها زبون گردد و هر مولودی که در ثلث اول سال متولد شود خوب روی و نیکو
خوی بود و رزق وی بسیار بود و اگر در ثلث وسط متولد شود مفسد و بدکار بود و بر یک قول نماند و کاهل
در ثلث آخر متولد شود دارای ائمه و خاموشی و نیک اعتقاد و مهربان و با مروت و خوش خلق و با حیا باشد تبایت ئیل
که از آن بعربی کلب و بفارسی سگ گویند چون سال سگ در آید دلیل کند که در اهل سیم مرگ بود
و بیماریها بسیار باشد و کشتها و میوه نیکو بود و آفت ترسد و در بعضی آقالیم لشکرها سر بردارند و خونها ریخته شود
و زمینی باشد و تجار را کارها نیکو بود و ترس و بیم باشد و آب بقدر کفایت باشد و نرخ غله برقرار نماند و قیمت گیرد
و جامه ابریشمی و پنبه و گوشت و روغن قیمت گیرد و سال خشک بود و فرزندان بسیار میرند و زمستان زود گیرد و سرد
خشک باشد و بادهای مخالف وزد و بیماری اسب و شتر بود و غله بسیار کم بود و متوسط القیمه باشد و اشتر گوسفند باشد
و هر مولودی که در ثلث اول سال متولد شود بدخواه و جنگجو و تیز خشم و در کارها بیداد کرد و از شر مند و دراز مند
باشد و سخن چینی و بسیار خوار بود و آنکه در ثلث وسط متولد شود زیرک و مبارک قدم و بدکار بود و آنکه در ثلث آخر
متولد شود مردانه بود تنکوز ئیل که از آن بعربی خنزیر و بفارسی خوک گویند چون سال خوک در آید الحاق
میان ملوک ظاهر شود و تردد و تفکر و تردد خاطر خصوصاً اعاظم و اعزه و بیم خطر بزرگان باشد و شفقت و عدالت
نمودن ملوک بر رعایا و رواج امر بمعروف و نهی از منکر و بسیار امراض مهلکه خاصه میان الکابر و خوبی احوال
من قران و بسیاری نقل و حرکت و بسیاری دزدان و طراران و راه زنان و مرگ اهل [illegible] ال دکو بعضی
و فراوانی میوه و مطعومات و خوبی ارتفاعات اما چهارپایان را آفت رسد و بار ها زیان کار رود و در
مواضع فتنه و آشوب بود و خلایق نقد و گوهر بسیار کنند و زمستانها بسیار سرد شود و زنان بیشتر دختر زایند
و بیماری بسیار باشد و قران رعیت و وزرا باشد و خونریزی و خصومت بسیار باشد و ابهای زرد و خانه زیاد
و هر مولودی که در ثلث اول سال متولد شود دلیر و زیرک و پرهیز و شجاع و منقلم و خیر باشد و آنکه در ثلث وسط

مدکم لکه

[illegible]

متولد شود خوب صورت و خوش خلق و حاذق باشد و حیلتهای خوب داند و منفعت او بمردم بسیار
رسد و سفر بسیار کنند و آنکه در ثلث آخر متولد شود دلیر و مردانه و جنگجو و نام آور و در شرع طمع و بسیار دان بود
و سفر او بتراب زر و اولاد او زیاد شود والله اعلم از جمله قواعد طلوع و غروب قمر است
در هر شبی از اول ماه تا شب چهاردهم و از شب پانزدهم تا بیست و هشتم و آنچنان است
که در هر شبی که از اول ماه تا چهاردهم ماه باشد و خواهند در آن شب بدانند
که ماه بعد از چند ساعت غروب میکند از اول ماه تا آن شب بشمارند که چند
شب گذشته آنچه گذشته باشد در شش ضرب کنند و حاصل ضرب را بر هفت
قسمت کنند آنچه خارج قسمت باشد عدد ساعتی است که مابین غروب آفتاب
و غروب ماه است مثلاً در شب چهارم ماه هرگاه خواهیم بدانیم که ماه بعد از چند ساعت
غروب میکند چهار را در شش ضرب میکنیم بیست و چهار میشود از آن بر هفت قسمت
میکنیم خارج قسمت سه ساعت و سه سبع میشود پس معلوم شد که غروب ماه
در شب چهارم بعد از سه ساعت و سه سبع ساعت میشود و اگر در شب هفتم باشد
هفت را در شش ضرب میکنیم و حاصل ضرب که سی و دو باشد بر هفت قسمت میکنیم خارج قسمت
چهار ساعت و دو سبع ساعت میشود پس معلوم شد که غروب ماه در شب هفتم بعد از
چهار ساعت و دو سبع ساعت میشود و در هر شبی که از پانزدهم تا بیست و هشتم
باشد و خواهند که در آن شب بدانند که ماه بعد از چند ساعت طلوع میکند
از پانزدهم تا آن شب بشمارند و بطریق مذکور ضرب نمایند و قسمت کنند خارج
قسمت عدد ساعت است که مابین غروب آفتاب و طلوع ماه است مثلاً اگر در شب
هجدهم خواهیم بدانیم که ماه بعد از چند ساعت طلوع میکند از پانزدهم تا آن شب
چهار شب گذشته است آن را در شش ضرب کردیم بیست و چهار شد آن را بر هفت قسمت کردیم
سه ساعت و سه سبع شد پس معلوم شد که در شب هجدهم بعد از سه ساعت و
سه سبع ساعت ماه طلوع میکند و همچنین با این عمل معلوم میشود که در شب بیست و
بعد از چهار ساعت و دو سبع ساعت ماه طلوع میکند و بنای شب بر ضابطه
دهم

بعضی از ان عمل
و معلوم و در شبها
تخمین بیست و ... ساله
تفاوت معلوم کنی
در هر شبی یکی از
از چون عشر یا اسبکی
یا ربع آن با اعتبار آن
تقریبا معلوم شود
و در بعضی شبها نصف
آن شب نصف تخمینا
معلوم میشود